

Beli Krajnci unikraj Kerke in Save od Kostanjevice do Jesenic.

(Na dalje.)

Cerkve so sploh revne in majhne, samo v Čatežu ni davno, kar je zidana. Pri s. križu farna cerkva, bivša negdaj podružnica, je tako nizka in majhniga prostora, da bi se skoraj lahko od veliciga oltarja na cerkveni prag skočiti zamoglo. Kako nasprot je viditi burjo s snegam véjati in revno oblečene ljudi okoli cerkvice na snegu stati, in sicer večidel v samih srajcah, samo na ramah kaki suknjen zabunec. Temu so pripisati mnogi nezgodni porodi, ki jih je toliko po zimi v ti fari, ker žena s svojim bremenam čez takó stérme gerde pota se komaj doli primartra, večidel zamudí in zvunej obstane na burji, dokler pridiga in s. maša terpi. Torej je prav pametno rekel nekdo izmed uradnikov, ki so zavoljo zidanja šole na oglede prišli, ko se je na cerkvico ozert: cerkva, cerkva, je tu zdej nar bolj potrebna! Res je, da cerkva obderží, in bo obderžala vselej predstvo pred šolo, in da lahko živimo v miru eden poleg družiga, ako smo pridni in pobožni; ne pa, če smo še tako učeni, brez pobožnosti, kar je osemnajsti vek v djanju bistro pokazal: pa vender, kjer je kolikanj mogoče, naj stoji vselej šola poleg cerkve, tode pametno osnovana. Kjer koli morajo otroci, kateri šolo obiskujejo, učitelja v dnarjih plačati je za šole slabo; ta naredba se neopira na pravo poznanje kmeta, ki se mu terda večkrat za sol godí. Tega se starši bojé, in ne dajo svojih otrok v šolo. De samo en izgled navodim: V Šemiču ima fara čez 4000 duš, pa vender ni v letu 1839 več ko 30 otrok v vsakdanjo šolo hodilo. Kje je bil vzrok? kjer so otroci vsaki mesec učitelju po deset krajcerjev dajati morali.

Ti Krajnci, od svoje bele oprave (obleke) beli Krajnci imenovani, govorijo hrovaško narečje; meni se zdi, da imajo v svojim izgovarjanju veliko enakosti s Primorci, kateri okoli Bakra stanujejo, na priliko: vina dobroga, ča bi rekâl, sritja (sreča) ti zâspala. Desiravno na gerdih hribih prebivajo, vender tako gladko in lepo govoré, da se človek zadosti čuditi ne more. Pregovori se pri njih prav lepi slišijo; iz med mnogih samo nektore tu povém: milo gre za dragem, to je: roka rokó vmiva; — ne tresi hruške, ki sama rada pade; — ako obješ ptujo koščico, priveži svojo kokoš za nožico; — lep glas je več ko srebern pas; — mileno jagnje dve matere sasni; — krotkih ovac gre dosti na eno pojato (hlev).

V rodovini imajo natanjko za vsako osebo posebno ime, kakor so ga Latinci imeli. Oča in mati pravita sinovi ženi — snaha —, hčernimu možu zet; — mož imenuje ženino rodbino: očeta — tast —, mater — punica —, brata — šurjak —, sestro — svast —; žena zove moževo rodbino: očeta — svekár —, mater — svekèrva —, brata — déver —, sestro — zava —; možje, ki imajo sestré za žene, se imenujejo med sabo: pašanac, ali pašnog; žené ktere imajo brate za može, pravijo ena drugi: jetérva —; brat in sestra pravita sestrinimu možu — svak; bratovi ženi — nevesta —; bratovim otrokam — sinovac, sinovica ali bratič, bratana —; sestrinim pa — sestrič, sestrična. Druge imena imajo kakor drugi čerhi Krajnci. Ravno takó so tudi s besedami v kletvah bogati: vrag ti put pretekâl, zdravje ti zâspalo, uima te

vzela, kuga te vgnjela, naglica te zadela, s. Petka te poterla, Bog te ubil, i. t. d. (Konec sledí.)

KRAJOPISJE.

Stari Teržič.

Zavoljo svoje obèrtnosti imenitni kraj krajnske dežele, Teržič namreč, ní vselej stal na zdajnjim mestu, ampak bliže Ljubêlja, dobro uro preč. Takó stari ljudje od tamkej še zmirej vedó povedati, in ne bo napak, to pripoved tukej več na znanje dati.

Je, kjer se gré od zdajnega Teržiča proti Ljubêlju, na desno stran od ceste pod Košuto (to je pod hribam téga iména) dolina, od spredej z razvalinami kamnja zapèrta, ki se proti Koroškemu, od Ljubêlja nekoliko v stran, vleče; na Benedkovi zemlji ji pravijo. Tukej — takó je od nekdej beséda — je stal stari Teržič pred več sto letmi, kadar je na mestu zdajnjiga še malo hiš bilo in neke fužine, in cerkva s. Marije Magdaléne. Velika nesreča pa je tisti stari terg pokončala; odtergal se je namreč velik kos od hriba (od Košute) in je posul kraj, ki je spódej bil. — Velik drakon (lintvern), pravijo, je čez hrib derl, pod kteriga nogami so se goré drobile. — In na ta posip je povodinj peršlá, in popolnoma vse zakrila. Ljudje pa tega terga, ki so ob času še opomnjeni bili, kakšna nesreča jim žuga, so popred odbežali, in takó se otéli; nekoliko jih pa je šlo čez Ljubêlj na Koroško, kjer so še zdajnji Borovljáni, ki veliko strélniga orožja izdelujejo, njih nasledniki; nekoliko pa jih je nizej šlo in novi Teržič postavilo, kjer še od nekaj hišnih imén vedo povedati, da so še iz stariga Teržiča, kakor Venedki, Poljáki, i. t. d.

Od uniga posipa pa, razun te pripovedi starih ljudi, še nekaj govore razvaline kamnja na tistem mestu, in plaz na strani Košute, kjer se še zdaj od dalječ pozná, da je enkrat se moglo veliko od hriba preč odvaliti. Kdaj se je pa ta posip zgodil, ni lahko razločiti; písánja taciga ni najti; tudi Valvazor, ki je več starih zgodeb zapisal, nič ne pové od tega. Znalo bi se pa vender toliko soditi, da je to pred kakimi pet sto letmi móglo biti, ker poznéji, v letu 1399 se bere, da je Vilhelm I. nadvojvoda avstrijski, Teržič zamenil za Doberniško faro od Zatiškiga samostana (kloštra).

P. H.

Novi česki kolovrati naprodaj.

Mislil sim, da vpeljanje českich kolovratov le njih nezmerna cena zavira. Nagovarjal sim umetne mizarje, katerih per nas obilno imamo, da bi se tega dela kdo lotil, in pa poprejšno ceno zmanjšal. Zadel sim jo. Začel je Anton Benko, mizar v Begnah na Gorenskem, te zares dobre kolovrate delati.

V saboto 18. Prosenca je pernesel perviga pokazat in poskusit. Takó lično in dobro ga je izdelal, da se podoba in dobrota od mojiga clo nič ne zloči. De je pa le prevelika dragina to dobro reč med nami zavirala, se vidi iz tega, da je prvi Benkovi kolovrat že prodan, drugi obljubljen, in veliko jih je, ki so se oglasili, da hočejo take kolovrate koj imeti. Prodajal jih bo Anton Benko v Begnah po 2 goldinarja in pol. Zdaj, kdor hoče imeti namesto debele preje tajnko, namesto slabe močno, namesto gerde lepo, naj ta kolovrat

kupi, in poskusi, kakor sim ga jest že zdavnej; sej ga potlej gotovo ne bo več opustil. Kdor tedaj hoče ta kolovrat imeti, naj se oglasi v Begnah Nr. 43, in naj ga pernese k nam v farovž, kjer ga bo poskusil, in se v pol ure tudi lahko presti naučil. *)

A. K.

Pogled v pretečene čase.

(Živina je bila nekda) takó imenitna in visoko čislana, de so stari Rimci vrednost vsih reči po vólih in ovcah cenili. Pervi rimski kralj, Servius Julius po imenu, je tedaj tudi na perve denarje podobo teh živinčet vtisniti ukazal in s tem na znanje dal, de ta denar toliko velja, kolikor živina, ktere obris na denarju stoji. Zavoljo tega se denar po latinsko „pecunia“ imenuje, kér se živina po latinsko „pecus“ glasi. Tudi stari Nemci so v prvih časih le z živino vse druge reči kupovali in živina je bila pri kupčii namesto denarja. Zavoljo tega so tudi oni denarju, ki so se ga po Rimcih kovati naučili, ime: Fe, to je „Vieh“ dajali in potem postave dali, po kterih je vsaka živina namesto denarja svojo ceno imela. Od tod morebiti tudi navadni nemški primek „Viehgeld“ izvira.

Urno, kaj je noviga?

(V Radolci na Gorenskem) bodo od pervega prihodnjiga Svečana cesarsko malo pošta dobili, ki bo, petkrat v tednu, to je vsak ponedeljek, torek in vsako saboto ob petih popoldne, — vsak četrtek in vsako nedeljo pa ob petih zjutraj na pošto na Otok šla, po kteri se bodo zamogle pisma in druge reči, ktere se navadno na pošto dajajo, iz Radolce tje pošiljati in od ondod v Radolco dobivati. Po ti novi mali pošti bo 79 krajem na Gorenskem pošiljanje in prijeteva pisem prav zlo polahkano, kterim je dozdej pošta na Otoku preveč od rok bila. Našim prejemnikom „Novic“ v Kropi, v Lescah, v Srednji Vasi, v gornih in spodnih Gorjah, na Ovsišah, v Bledu, Kamni Gorici, v Breznici, Koprivniki i. t. d. bo ta nova naprava gotovo prav po volji, kér bodo Novice prihodnjič noter do Radolce brez povikšanja plačila dobivali, po ktere so popred na Otok ali pa v Krajn pošiljati mógli. Zdej jih bodo v Radolci pri kupcu gospodu Hudoverniku dobivali, kterimu je ta mala pošta izročena.

(Strašni viharji) ki so pervo polovico pretečeniga mesca, ko je pri nas tolikanj povodinj bilo, na Donavi, na černim in bližnim acovskim morju razsajali, so 57 bark potopili; med temi jih je bilo 12 gerških, 11 rusovskih, 4 avstrijske, 3 sardinske, 4 angležke, 1 turška, in več družih, od kterih se še ne vé, čigave so. Če še več enacih nesreč na drugih morjih v tem času prištejemo, vsak lahko strašno škodo prevdari, ki se je zopet na vodah perpetila!

*) To oznanilo nas je zopet prav zlo razveselilo, kér smo tudi mi prepričani, de je previsoka cena českich kolovratov njih razširjanje po Slovenskim nar bolj zadrževala. Pa tudi to nas veseli, de nas vse hvale vredni gospod fajmošter v Begnah v našim prizadevanju takó prijazno podperajo. Bog jim daj zdravje in dolgo življenje! Vredništvo.

Oznanilo prav koristnih novih bukev za fužinarje na Štajerskim, Koroškim in Krajskim.

Vodstvo obertniske družbe v Gradcu je začelo v nemškem jeziku bukve na svitlo dajati, ktere fužinarjem in vsim tistim priporočimo, ki se z izdelevanjem železa in jekla pečajo. Te bukvice so takó zložene, de jih vsak lahko razumi in so posebno za Štajerske, Koroške in Krajske fužinarje pisane. V 4 ali 5 zvezkih bodo na svitlo prišle in vsak zvezik z raznimi podobami vred bo veljal 50 krajcerjev srebra, za ude te obertniske družbe pa le 30 krajcerjev. Pervi zvezik je ravno zdaj v Gradcu na svitlo prišel, kjer se imenovane bukvice dobivajo; v Ljubljani pisarnica rokodelske družbe (v Salendrovih ulicah) naročila na-nje prejema, v Celovcu pa tudi pisarnica imenovane družbe. Kdor jih imeti želi, naj svoje ime, svoj stan in stanovanje natanjko napové, kér bodo imena prejemavcov v zadnjimu delu natisnjene. Pri prijetevi vsakiga zvezka se mora denar za-nj odrajtati. Te koristne bukve se imenujejo:

Peter Tunner's, ö. o. Professors der Berg- und Hüttenkunde:

Gemeinfassliche Darstellung
der
Stabeisen- und Rohstahl-Bereitung
in den Ländern des Vereins.

Nasnanje.

Travne femena, to je pahovke ali travle (französisches Raigras) funt po 20 krajzerjev, in mazhjiga répa (Thimothäusgras) funt po 30 krajzerjev, fo na prodaj v hišhi Nr. 10 per zefarfkim grabnu poleg sidaniga mošta na mešni firani. Ravno tam bo posnejšhi tudi sa oddati obilno murbnih drevéfiz rasne starosti po 4 do 15 krajzerjev.

Osnanilo.

Deleshniki „Noviz“, ki so the le letaf pristopili, samorejo tudi „vinorejo“ v fih poprejshnih 14 listov sa 20 krajzerjev dobiti in tako ze lepe bukvice si napraviti. Naj se tedaj tifti, ki jih shelijo dobiti, sa-nje oglafijo, tode oglaf in denar nej nam profito od vřakiga potrořhka (portofrei) pohlejo.

Znajdba v ganjke v poprejšnjimu listu je:
brana — rana — Ana.

Danařhnjimu listu je fedemnajřti del vino-réje priloshen.

Shitni kup.	V Ljubljani		V Krajnju	
	25. Profenza.		20. Profenza.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pthenize domazhe ..	1	20	1	26
1 » » banařhke ..	1	24	1	27
1 » Turřhize	—	58	1	2
1 » řorřhize	1	—	1	3
1 » Rěshi	—	58	1	4
1 » Jezhmena	—	—	—	51
1 » Profa	—	57	1	4
1 » Ajde	—	43	—	48
1 » Ovfa	—	32	—	34

Zena Prefřizhev v Krajnju.
Prefřizhi teshejšhi forte po 5 kr., funt.
» loshejšhi » po 4 kr., funt.
řpěh po 13 goldinarjev zent.